MAGYAR HÍRLAP BELFÖLD 2011. AUGUSZTUS 10., SZERDA

A rádió, amely igen veszélyes fegyverré vált

SINKOVICS FERENC

Hatvan esztendeje, 1951-ben kezdte meg hivatalosan az adásait a Szabad Európa Rádió (SZER). Skultéty Csaba harminchárom évig volt a rádió munkatársa, először a magyar szekció hírszerkesztőségben dolgozott, majd húsz éven át Ambrus Márton néven elemezte nap nap után a világpolitika eseményeit és összefüggéseit a mikrofonnál. A kilencvenegy éves íróval, újságíróval beszélgettünk rádiós emlékeiről.

– Hogyan kerülhetett valaki a SZER-hez annak idején?

– Orosz fogság, szökés, majd kormányzati megbízatás. Megszöktem az orosz fogságból, majd kormányzati megbízatás Pozsonyban... Aztán jöttek az ismert politikai változások, leváltottak, mire én kimentem Párizsba. Ott beiratkoztam a nemzetközi jogra, Belgiumban pedig európai politológiát tanultam. Párizsi időm alatt indult be az az Európa-mozgalom, amelyből aztán az Európai Unió született. Ez a mozgalom konferenciákat szervezett, amelyeken a kelet-közép-európai országok is kaptak egy-egy asztalt, ahol a frissen Nyugatra jött emigránsok ültek. Én is ott voltam, lassan megismerték a nevemet, s amikor a SZER szerkesztőit toborozták, én is meghívást kaptam. Így kerültem a rádióhoz 1951 augusztusában, Münchenbe.

– Ez amerikai adó volt?

– Teljes mértékben. Az amerikai kormány hozta létre azért, hogy áttörje azt a teljes információs sötétséget, amelybe a kommunista diktatúrák taszították térségünket. Magyarország a Moszkva által elfoglalt államok egyike volt, s alapvetően nem játszott kitüntetett szerepet az amerikaiak szemében. Igazából csak egyetlen dologra figyeltek fel, a Mindszenty-perre. Ez volt az első olyan eljárás, amelyben már nem kommunista politikusok akasztották fel egymást. És persze példátlannak számított az is, hogy letartóztattak egy bíboros-prímást, s életfogytiglanra ítélték.

– Amikor megkezdődött az adás Münchenből, milyen direkt utasításokat adott Washington a rádiónak?

– Nem voltak utasítások, kimondatlanul is mindannyian tisztában voltunk a fő irányvonallal, mondhatnám: egyet akartunk. A világ távirati irodáinak jelentéseiből s más egyéb forrásokból, ismeretségek, kapcsolatok folytán szerzett információkból dolgoztunk. És minden reggel ott volt az asztalomon a budapesti rádió minden mondata és szava, amely az elmúlt huszonnégy órában elhangzott. Ott voltak természetesen a Moszkvai Rádió és a TASZSZ hírei, jelentései, valamint a Pravda aznapi vezércikke. A hajnali adásban egyetlen szerkesztő dolgozott csak, egyedül, mondhatni a saját felelősségére kellett kiválasztania a világ legfontosabb híreit. Mi vezettük be egyébként a kerek órás híradásokat is a magyar rádiózás történetében.

– Volt-e vetélkedés a nemzeti szekciók között?

– Nem volt. Jóllehet egyszer, valamikor a hatvanas években, egy reggel a rádió legfelsőbb vezetése lefordíttatta magának valamennyi szekció hírszolgálati adását. A magyart találták a legjobbnak, toronymagasan.

– A határon túli magyarok ügye sem okozott soha konfliktust? Elvégre ott volt a cseh szekció, a román...

– Hivatalosan nem nemzeteknek, hanem országoknak sugárzott a rádió. Nekünk azonban volt egy rovatunk, a magyar sajtószemle, amely a határon túli magyar lapokat is szemlézhette, így tehát a nemzeti jelleg felé szélesíthettük egy kicsit a műsorainkat. Leadhattuk például a nyugati újságírók vasfüggöny mögötti tudósításait. A Le Monde munkatársa például cikksorozatot közölt a lapjában az erdélyi magyarság helyzetéről, s én ezeket a cikkeket többször is hosszan szemléztem. Igazi áttörés volt, meg is akarták akadályozni a műsorba kerülését a románok, de nem sikerült nekik.

– Milyen szerepet játszott a SZER a forradalom előkészítésében?

Skultéty Csaba: Csak a határon túli magyarok ügyében nem mondhattam el azt a mikrofonba, amit akartam FOTÓ: BURGER ZSOLT

– Egyfajta erjedést észleltünk előtte, és ezt adásainkban közöltük is. A forradalom kitörése azonban készületlenül ért mindenkit. Hírszerkesztőként én például Franciaországban értesültem róla. Ott jártam éppen, meghosszabbíttatni a tartózkodási papírjaimat. Azok a kollégáim pedig, akik bármilyen formában érdekeltek voltak a nemzetközi adásokban, 23-án este épp moziban voltak. Csak október 24-én hajnalban rendelték be őket, akkor értesültek a budapesti eseményekről. De ugyanez a meglepettség és felkészületlenség jellemezte az egész világot, ideértve a politikai centrumokat is. Sohasem volt gondom az amerikai vezetéssel, de mintha szétváltak volna az útjaink a forradalom alatt. Az amerikai politikusok korábbi nyilatkozatai, amelyek szerint semmiképpen sem hagynák cserben a magyarságot, ha fellázadna a kommunista diktatúra ellen, az elvek és a szellem szintjén továbbra is érvényben maradtak. A gyakorlatban viszont felismerték Washingtonban, hogy az Egyesült Államok nem lépheti túl a „jaltai vonalat" világháborús kockázat nélkül. Egyes magyar kollégák még a régi, lelkes amerikai nyilatkozatok bűvkörében kezelték a forradalmat, ha úgy tetszik, radikálisabb hangot ütöttek meg. Nem fogta vissza őket senki sem, nagy volt a zűrzavar, nem léteztek szabályok, nem volt központi koncepció.

– ***Mi volt a legfontosabb hír, amelyet ön leadott a forradalom alatt?***

– Beolvastam a Le Monde egyik október végi glosszáját. Ez arról szólt, hogy egy vakmerő kisegér csörgőt köt a bozontos medve farkára. De vajon a medve megengedheti-e magának, hogy a világ csúfságává váljék? Jött is november 4-e.

– ***Sok kritika érte a SZER-t, mondván, hogy mindvégig a túlerővel szembeni fegyveres harcra buzdított, akkor is, amikor már ennek végképp nem volt értelme...***

– Mondtam, káosz volt, ha valaki úgy vélte, buzdítania kell, akkor megtehette, senki sem vette el tőle a mikrofont. Ráadásul még tapasztalt szerkesztők sem ismerték ki magukat teljesen a budapesti eseményekben s a politikai háttér rezdüléseiben. Egyetlen hírforrásunk volt, a budapesti rádió.

– ***Ha igaz, akkor a hatvanas években már nem a politika, hanem a beatzene lett a SZER legfontosabb fegyvere.***

– Ekecs Géza, azaz Cseke László jött egyszer azzal az ötlettel, hogy csináljunk egy műsort, amelyik az akkor berobbanó beatzenével foglalkozik. Ez váratlanul nagy siker lett. És érzékelni lehetett, hogy ha már a zene miatt a SZER hullámhosszára tekertek a fiatalok, akkor meghallgatták azokat a politikai adásokat is, amelyek a beat után következtek.

– ***A Szabad Európa Rádió élete 1951-ben kezdődött, és 1993-ban ért véget. Ez egy nagy, politikai korszakokon átfutó ív, nyilván változott a négy évtized alatt a SZER is.***

– Hogyne. Kezdetben hidegháborús eszköz volt, később a Kelet és a Nyugat békés egymás mellett élésének gazdag információs forrása lett. Én az utóbbi időszakban éreztem kifejezetten jól magam a rádiónál. Sohasem kényszerítettek arra, hogy olyat mondjak, ami ne az én véleményem lett volna. Csak egyetlen téma volt, amelyben nem mondhattam el azt, amit szerettem volna. A határon túli magyarság ügye. Az amerikaiak rettegtek ennek a kezelhetetlenségétől.

– ***Mi kapott nagyobb hangsúlyt a magyar adásban? A nemzettudat erősítése vagy a kommunizmusellenesség?***

– Ezt a magyar osztály vezetésére bízták az amerikaiak. És ez a vezetés a kommunistaellenességet igyekezett hangsúlyozni. A nemzeti orientáció mértéke mindig attól függött, hogy ki a magyar szekció vezetője. Sajnos a végén éppen az lett a SZER tragédiája, hogy az egyébként kitűnő újságíró, Szabados József volt a magyar részleg vezetője, akiről az a hír járta, hogy nincs ember, akiből ennyire hiányozna a nemzeti érzés.

– ***Egészen 1993-ig működött a SZER. Kifejezetten érdekes lehetett az a bizonyos három év, ami úgymond belelógott már a magyar rendszerváltásba.***

– Én 1984-ben megváltam a szerkesztőségtől, abszolút privát okok miatt. De talán épp időben. Ezután ugyanis már a dekadencia évei következtek a rádióban. Később, amikor bementem látogatóba, minden olyan lehangolónak tűnt, elmérgesedett a belső légkör. Az utolsó vezető, Ribánszky László azoknak a munkatársaknak adott lehetőséget, akik később az SZDSZ politikusaihoz kötődtek. A rádió ekkor elveszítette tárgyilagosságát, és ezzel a színvonalát is. Ilyen véget ért a Szabad Európa Rádió magyar osztálya. ■